

סיני אוקו - קטע מחייו

(תקופת ניהול בית-המדרש למורים ולגננות ע"ש א' שיין)

ברצוני להעלות קווים אחדים - זיכרונות והתרשמויות - מן התקופה, שבה ניהל אוקו את בית המדרש ע"ש אליעזר שיין, ואת המכינות הפדגוגיות הצמודות, ששכנו במקום שנקרא, בזמנו, "קב" גבעת השלושה", על-שם קיבוץ, ששכן שם ועבר למקום אחר. (אחר כך נקרא המקום "נוה-עוז", והתפתח כשכונה של פתח-תקוה, כשבניין הסמינר שולט על פני השטח שמסביבו).

בית המדרש נוסד באמצע שנות הארבעים (תחילה בתוך בניינו של בית החינוך לילדי עובדים בצפון ת"א) ע"י דב גזית ז"ל (לפנים זיסלה), מפקח של זרם העובדים. בשנת 1946 עבר למבנים של ביה"ס המחוזי החקלאי שליד גבעת השלושה וזכה בתש"ט, שנה אחרי קום המדינה, לבניין משלו ולעצמאות מינהלית. במשך כל שנות נדודיו והתפתחותו הראשונות נוהל הסמינר ע"י דב גזית; אליו הצטרף בעלי המנוח, שמואל שלמון, כמנהל הפנימיה וכחבר ההנהלה. המרכז לחינוך דרש מגזית לחזור ולהתמסר בעיקר לפיקוח; שלמון אמנם המשיך בעבודתו, אך שלטונות החינוך של המדינה הצעירה החלו למשוך אותו לקבל תפקידים אחראיים בחינוך הערבי, ונתעורר הצורך במנהל חדש, שיוכל להקדיש את כל-כולו לבעיות הסמינר (ביה"ס המחוזי בוטל ונסגר בסוף תש"ח). היה ברור, שהמרכז לחינוך מצא בד"ר חיים צוויגל - שריג - שהיה עד 1947 מנהל ביי"ס תיכון של המרכז לחינוך בקרית חיים - מועמד מתאים. ד"ר צוויגל לא הספיק אלא ללמוד את בעיות המוסד, והיה זה מוסד מסורבל למדי: היו בו מכינות תיכוניות מקבילות לכתות יא-יב, הייתה מגמה להכשרת גננות, ומגמה להכשרת מורות. מחלה קשה פגעה בד"ר צוויגל, קטפה אותו ועקרה אותו ממקום עבודתו ומביתו החדש, שזה עתה הקימו בנוה-עוז, בחורף 1949.

מאחר ששריג נפטר באמצע שנת הלימודים, חזר גזית באופן ארעי, והתחיל במקביל בחיפוש נמרץ אחר מועמד מתאים לניהול. בזכות ידידו הקרוב - המחנך הותיק יחזקאל חן - שניהל את סמינר "לוינסקי", הכיר גזית את אוקו, "התאהב" בו וניסה לשכנעו שיקבל את ההנהלה. אוקו שימש מזה שנים לא מעטות מורה לפסיכולוגיה ולתורת החינוך בסמינר "לוינסקי".

היו לו תחילה פקוקים אחדים, כלליים ומובנים מאליהם: (1) אמצע שנה"ל - כיצד יכלכל עבודה בשני מוסדות? (2) תפקיד אחראי בניהול מוסד גדול - תפקיד שטרם התנסה בו. והיו היסוסים אחרים, אישיים ומיוחדים לאוקו: אם כי שר החינוך עמד, בתקופה זו, לבטל את הזרמים - מכל מקום בחינוך היסודי - בית המדרש היה עדיין "מבצר" של זרם העובדים, שאת רוחו אמנם אהד אוקו מבחינות מסוימות, אך לא ממנו ינק בניסיונו הפדגוגי בארץ; אם כך, כיצד יתייחס חבר המורים אל "איש מבחוץ"? האם המרכז לחינוך עצמי יסייע או יבלום את פעילותו?

ביקור ההיכרות של אוקו בסמינר זכור לי היטב! היה זה באביב שנת 1950. לאותו יום זומנה ישיבת מורים כללית - ציבור של כ-20 איש. כפי שהיה מקובל אז, צורפו

לא רק כותבת שורות אלה (כמזכירה פדגוגית ומורה חלקית דאז) כי אם גם המזכיר האדמיניסטרטיבי, אם הבית של הפנימיה, הגנן והחצרן הראשי (חבר קיבוץ גבעת השלושה). אוקו כבש במחיל-יד אחת את אהדת הציבור כאשר פרס את "האני מאמין" החינוכי שלו. אפשר היה להכיר בו את המחנך בעל פאתוס חינוכי, המנסה בכל מקרה הן להעמיק בהבנת התלמיד, המועמד להוראה, והן להדריכו לקראת אמפתיה לתלמידיו העתידיים. לבעיות כמו עולים חדשים, שלאט לאט הופיעו במספרים גדולים יותר בין תלמידי הסמינר, בני עדות המזרח, שהיו כבר אחוז ניכר בגני הילדים ובכחות היסוד הראשונות - לבעיות אלה הייתה לאוקו רגישות רבה, והוא הקדיש להן תשומת לב, שנעדרה במידה רבה מתודעת ההנהלה עד אותו מועד (אמנם תלמידים עולים זכו לטיפול אישי רב גם ע"י שלמון - אך הוא כיהן בשנים אלה רק כמורה חלקי בסמינר). מה שהפגיע אחדים מבין ותיקי הסמינר - והייתה זאת הפתעה חיובית בהחלט - הייתה התשתית והרקע היהודי, הידע והזיקה למסורת, שלא היינו רגילים למצוא, כמעט, בדמות "קית" כמו אוקו. אין לי ספק, כי מטענו זה קרב את אוקו במיוחד אל זקן המורים, מי שהיה בעל ההשפעה בדרכו של הסמינר - הלא הוא יצחק שוויגר-דמיאל ז"ל, המורה לתנ"ך בכל הכיתות.

אין לי ספק, כי כבר בשיחת היכרות ראשונה זו נתן אוקו למסובים שם הזדמנות לעמוד גם על ההומור החביב שלו, שבו השתקפה תמיד מין חביבות חמה, שהייתה מיוחדת לו. ביחוד חביב היה, כאשר תוך כדי סיפור מעשיה או בדיחה החל לחקות ולשחק את גיבור הסיפור.

ביקור הגישוש הצליח. אוקו התחיל במשרה חלקית בשל התחייבויותיו ב"לוינסקי" עד סוף שנה"ל, וקודם כל עסק כמה שהיה החשוב ביותר בעיניו - בהוראה - פסיכו-לוגיה, ובעיקר פדגוגיה, (מקצוע שנשאר מיותר אחרי מותו של שריג), שהוא מקצוע כמעט משותף למורים ולתלמידים.

בתפקידי בסמינר, וכעבור שנים אחדות גם באוניברסיטה העברית, נפגשתי שוב ושוב עם אוקו בענייני מקצוע ועבודה; אך גם קשרי ידידות משפחתיים בין שני הכתים נמשכו במשך שנים רבות, וזאת באופן בלתי תלוי בקשרים הפורמליים. כמי שהיה לה מגע קרוב כזה, אני יכולה להעיד בפח מלא עד כמה אהובים היו שיעוריו של אוקו על תלמידי הסמינר - מורים וגננות כאחת, ובמיוחד נמשכו אליו תלמידי האוניבר-סיטה בירושלים, כאשר לימד שם מאוחר יותר. בעיני התלמידים גם בסמינר וגם באוניברסיטה, אשר למדו לקראת עבודתם בחינוך הלכה למעשה, שיעוריו של אוקו היוו אותו מיוג בין תיאוריה ומעשה, שהיה רצוי להם. הוא בודאי היה מצליח פחות בקרב סטודנטים לפסיכולוגיה, ביחוד בעלי אוריינטציה מחקרית ניסויית, שכן הפסיכולוגיה שאוקו לימד הייתה עיבוד מסוים של פסיכולוגיה אנליטית עם בניין על פילוסופיה, ורק בסיס צר, בלתי נראה, הוקדש למחקרים אקספרימנטליים. אינני זוכרת כמעט הרצאה מהרצאותיו הפומביות הן בכנסים של מורים מפקחים ומורי סמינרים, והן במסיבות סיום שנת-לימודים ופרידה מבוגרים, שאוקו לא שילב בהם משהו מהסתמכות על סטטיסטיקות, על מחקרים "עקרים" בעיניו. גם בפילוסופיה וגם בפסיכולוגיה היו לאוקו כלים חשובים להפצת דעתו האופטימית ביסודה - יש תקוה לחינוך אם הוא טוב, יש תקוה לאדם אם ילך לאור ערכים של ממש, יש תקוות לחברה אם תאמץ את הדאגה לזולת - לחלש ולכושל. ואשר לפסיכולוגיה אקספרימנטלית - הוא הפעיל אותה אך ורק כלפי בעלי-חיים. הכוונה לאקואריה ולטראויה, שהחזיק במשך שנים רבות בביתו בנוף-ים. הייתה להם משמעות הסתכ-

אתר דעת - מכללת הרצוג

לזוית בעיקר, והם שימשו לו מקור שופע של דוגמאות להתנהגות, שממנה ניתן ללמוד, ולפרקים להסיק מסקנות לגבי האדם: דוגמאות של מאבקים להסתגלות, מאבקים על קיום וריבוי לשם המשכיות.

נחזור לתפקידו כמנהל: אוקו נכנס לתפקיד המלא של מנהל הסמינר בגמר שנת הלימודים, וניצל עוד את תקופת החופש הגדול כדי לשכלל ולהעמיק את עבודתם המעשית של הגננות והמורים, וזאת בהדרכה הצמודה. עד לבואו מקובל היה, כי רק בשנה השנייה, בכתה ב' גננות וב' מורים, יצאו הסמינריסטים יום בשבוע לעבודה במוסדות. אוקו טען, שאין זה מספיק לא מבחינת אפשרות ההדרכה, שמצטמצמת באופן זה כבמיטת סדום, ולא מבחינת הציפיות של בוגר בית-הספר התיכון שמצפה, עם כניסתו לסמינר, למפנה דראסטי, ולא רק להמשך לימודים עם מגוון קל של נושאים.

לפיכך הנהיג אוקו תקופות עבודה מעשית מרוכזות, עד כמה שזכור לי, פעמיים בשנה למשך שבועיים ימים בשנה ב'. בתקופות אלה ממש טבל המתלמד בחיי המוסד שאליו הופנה: השתתף בשיבות מורים, בחוגים של אחר הצהריים ואף ביקר בבתי תלמידים. ולא קל היה לגייס מוסדות במספר מספיק בשל רתיעות מצד המנהלים, או בשל תירוצים בדבר קשיים טכניים. אוקו דאג, כי ביקורים אלה, שהחלו בצורת הסתכלויות, והובילו להוראה חלקית עד מלאה, יופנו, במידת האפשר, לאותם ריכוזים, שאז היו עדיין מעברות ממש. העבודה המעשית בצורת ביקור שבועי במוסד חינוכי סודרה לתלמידי שנה א'. אוקו עצמו השתלב בביקורים ובהדרכת תלמידים, מאחר שתחום זה, תחום ההדרכה והעבודה המעשית, היה בעיניו מן החשובים, אם לא החשוב מכולם.

בגמר הביקורים אירגן אוקו בירור, וניהל דיונים על בעיות חינוכיות אקטואליות, שעלו בתקופת הסתכלות זו. מטרתו הייתה להביא את הבעיות בפני פרום רחב מעבר למסגרת קבוצת המודרכים. דיונים אלה נוהלו על ידיו בצורה נאה מאוד ותמיד ידע להוסיף משל מתאים לסיום ולסיכום.

התפתחות העניינים בחינוך במדינה הצעירה לא השאירה את מנהלו החדש והאהוב של הסמינר שווה נפש. עוד בתשי"ד, בראשית התבססותה של אוניברסיטת תל-אביב, ביקשו מאוקו וניסו להשפיע עליו לתת קורסים בחינוך במסגרת האוניברסיטה "הטרייה". זכור לי היטב איזה עצב ירד על המוסד, כאשר בסוף אותה שנה (1954) נודעה החלטתו של אוקו לעזוב את הסמינר, לקבל על עצמו את החוג לחינוך באוניברסיטת ת"א ולהרצות אחת לשבוע בחוג לחינוך באוניברסיטה העברית בירושלים. בשיחה פרטית אמר אוקו לבעלי ולי: "מה לעשות? אני מלמד ואני אוהב בעיקר ללמד ולחנך; ובאשר לניהול - הרי עכשיו אני יכול לציין, שכתר זה כבר נשאתי; מנופת צופים זאת שנקראת "ניהול" כבר טעמתי, ואני מסתפק בזה". משפט זה זכור לי היטב, משום ששיקף את אופיו בנאמנות.

כעבור שנה, בסוף 1955, עזבנו, בעלי ואני, את הסמינר ואת מגורינו על-ידו, ועברנו לירושלים. שם, בהיכנסו לתפקידי בביה"ס לחינוך של האוניברסיטה, פגשתי שוב באוקו כמרצה לפסיכולוגיה חינוכית, ושוב, כפי שאמרתי, כמרצה נערץ מאוד ע"י

אתר דעת - מכללת הרצוג

תלמידיו. באוניברסיטה היו לאוקו ידידים ומורים חשובים, כמו פרופסור הוגו ברגמן ונתן רוטנשטרייך, שאתם עבד עוד שנים רבות במערכת כתב-העת לבעיות פילוסוף-פיות, "עיון", ועקיבא ארנסט סימון, שאוקו רחש לו הערכה רבה. אולם, בתחרות שבין שתי האוניברסיטאות על מקומו של אוקו כמרצה קבוע בחינוך זכתה זו הצעירה ואולי הגמישה ביניהן, אוניברסיטת ת"א. ואמנם שם הוא כיהן עד יציאתו לגימלאות.